

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Єфремова К.В.,

*кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу
правового забезпечення ринкової економіки
НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології істотно впливають на провадження господарської діяльності, наслідком чого стає часом докорінна зміна традиційних елементів опосередковуваних ними господарських правовідносин. Однією з актуальних проблем сьогодення є питання про роль та місце штучного інтелекту в системі суспільних правовідносин, що регулюються різними галузями права.

Суб'єкти господарювання використовують штучний інтелект для створення віртуальних помічників або співрозмовників з клієнтами – чат-ботів. Останні розробляються з метою виконання стандартних операцій. У сфері управління даними штучний інтелект дозволяє контролювати і стежити за даними компанії. Так, такі технології можуть стежити за станом обладнання, що знижує ризики ушкоджень або раптових поломок.

На думку О. Кравцової, є три основні сфери, де алгоритми штучного інтелекту застосовуватимуться найактивніше саме в Україні. Перша – держава, яка формує політики та пріоритети, державні замовлення, залучення інвестицій та фінансування проектів. Наприклад, використання систем штучного інтелекту в публічних сервісах, формування політики відкритих даних, розробка програм підтримки стартапів та залучення їх до GOVTech-діяльності. Другою сферою є бізнес, який завдяки гнучкості, якісному менеджменту і високій швидкості впровадження може розбудовувати машинне навчання, IoT, AR/VR, робототехніку. Третя сфера – державно-приватне партнерство, яке експерти вважають найбільш оптимальним варіантом формування нової індустрії. Тут йдеться про розвиток штучного інтелекту для освоєння космічного простору, смарт-міста, нової енергетики і транспорту [1].

Впровадження інтернету речей ставить питання перевизначення правосуб'єктності в умовах, коли речі, оснащені належним технічним інструментарієм, здатні здійснювати повний спектр необхідних операцій і взаємодій без участі людини (що прямо пов'язане з використанням так званого штучного інтелекту і схожих технологій).

Як слушно зауважує О. М. Вінник, використання цифрових технологій всупереч інтересам суспільства та/або з порушенням прав та законних інтересів

окремих осіб загрожує як громадянському суспільству, так і цифровій економіці [2, с. 12]. Це пов'язано із необхідністю вирішення нових проблем, зумовлених використанням нових цифрових технологій, які неможливо урегулювати вже існуючими класичними нормами моралі та права, і необхідністю враховувати наслідки імплементації автоматизованих систем та прогалини регулювання використання штучного інтелекту відповідно до положень антимонопольного законодавства, законодавства про захист персональних даних і права інтелектуальної власності.

Все частіше для досягнення антиконкурентних угод використовуються цифрові технології, зокрема для змови на торгах: наприклад, створюються аукціонні роботи, які запрограмовані на мінімальне зниження від початкової ціни контракту. Все частіше використовуються також цінові роботи, які відстежують ціну товару конкурентів і встановлюють аналогічну ціну на свій товар.

«Цифрові картелі» виступають абсолютно новим явищем. Аріель Езрачі, професор Оксфорда і фахівець в антимонопольному праві, зазначає, що цифрові картелі – це змова крупних виробників, яка стала наслідком використання програм, заснованих на штучному інтелекті [3].

Ключовою особливістю штучного інтелекту є те, що він діє самостійно за незалежним від розробника і користувача сценарієм. Тому у галузі антимонопольного права штучний інтелект розглядається як новий інструмент, який потенційно може сприяти змові господарюючих суб'єктів і монополізації ринку. Так, цифрові картелі відкривають можливість змови без участі людини, в автоматичному режимі. Наприклад, два господарюючих суб'єкти починають використовувати засновану на штучному інтелекті програму з метою оптимізації ціноутворення. Однак програма в якості самої оптимальної стратегії обирає стратегію підтримки ціни на рівні ціни конкурентів. Підсумком є змова в автоматичному режимі, що сталася без участі самих господарюючих суб'єктів.

Ключове питання, пов'язане з цифровими картелями, полягає в пошуку відповіді на питання, хто є суб'єктом відповідальності за таку змову в автоматичному режимі. Чи можна вважати відповідальними за змову розробників програми або господарюючих суб'єктів, які її використовують? Чи можна взагалі говорити про відповідальність даних осіб, так як розробники і суб'єкти, які використовують подібні програми, можуть зовсім не мати наміру вступити в змову?

Існує ще одна дуже суперечлива проблема з Децентралізованою автономною організацією або Децентралізованою автономною корпорацією, правовий статус якої в закордонних юрисдикціях ще не визначений, але він стоїть на порядку денному, в тому числі й в Україні.

Інструментом управління компанії є блокчейн, у якому записуються фінансові операції, всі правила ведення бізнесу, порядок прийняття рішень з будь-яких питань та алгоритми будь-яких дій. Уся взаємодія всередині компанії здійснюється за допомогою смарт-контрактів. Такі програми повністю

регулюють діяльність Децентралізованої автономної організації та самостійно приймають юридично значущі рішення.

Зазначені організації принципово відрізняється від звичайної корпорації через свою децентралізовану структуру – немає посадових осіб, які виконують організаційні, адміністративні чи регулюючі функції, тому за корпоративною позицією неможливо знайти відповідальну особу.

На думку О.Е. Радутного, такі організації та технології штучного інтелекту необхідно наділити правосуб'єктністю, хоч такий підхід на перший погляд і може здатися дивним. Але те ж саме стосується й іншого віртуального утворення, а саме юридичної особи. Ніхто ніколи не бачив її, ми знаємо про її існування завдяки діям людини. Однак це не заважає юридичній особі бути суб'єктом правовідносин [4, с. 138-153].

Схожі ідеї поступово набирають силу, в тому числі в резолюції Європейського парламенту від 16 лютого 2017 року з рекомендаціями Комісії за цивільно-правовими правилами в області робототехніки 2015/2103 (INL), яка пропонує ввести нову правову категорію «електронна особистість» з автономним штучним інтелектом, а також в законопроекті Конгресу США «Принцип фундаментального розуміння юзабіліті та реалістичною еволюції штучного інтелекту 2017 року» (або «Закон про майбутнє штучного інтелекту 2017 року»).

Так, проект резолюції Європарламенту передбачає поділ відповідальності між виробником і власником, в залежності від ситуації та наділення роботів статусом «електронних особистостей», які володіють специфічними правами і обов'язками. Можна стверджувати, що проект Резолюції пропонує надати роботам права людини замість встановлення нормальних правових рамок їх використання і застосування [5].

Підводячи підсумок, можна впевнено стверджувати, що фрагментарне усунення недоліків правового регулювання цифрової економіки й використання штучного інтелекту в господарській діяльності в тому числі, є малоефективним без істотної модернізації господарсько-правової політики держави в цілому.

Література:

1. Кравцова О. Вперед у майбутнє: чому уряд повинен звернути увагу на штучний інтелект / Економічна правда, 2019. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/09/4/651230/> (дата звернення 20.11.2019).

2. Вінник О. М. Правове забезпечення цифрової економіки та електронного бізнесу. Монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. С. 212.

3. Ezrachi A., Stucke M. Two Artificial Neural Networks Meet in an Online Hub and Change the Future (Of Competition, Market Dynamics and Society) /Oxford

Legal Studies Research Paper, 2017. № 24/2017. URL: <https://www.competitionpolicyinternational.com/two-artificial-neural-networks-meet-in-an-online-hub-and-change-the-future-of-competition-market-dynamics-and-society/> (дата звернення: 01.12.2019).

4. Radutniy Oleksandr. Adaptation of criminal and civil law in view of scientific-technical progress (Artificial Intelligence, DAO and Digital Human) / Проблеми законності, 2019. Вип. 144. 200 с.

5. Марія Коваль. Електронна особистість: навіщо ЄС обговорює права роботів / Європейська правда, 2017. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:J9uwbkvAGoQJ:https://www.eurointegration.com.ua/experts/2017/01/24/7060539/+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=safari> (дата звернення: 01.12.2019).